

ТРИЗУБ - REVUE HEVDOJMAAIKE - **TRIDEN'U**
UKRAINIENNE

Число 31 (535) Ріж вид. XII 13 вересня 1936 р. Ціна 1 фр. 50. Prix 1 fr. 50

Париж, неділя, 13 вересня 1936 року

Не так давно в зв'язку з загостренням становища в ССРСР, що виникло в результаті справи Зінов'єва, цілу європейську пресу обійшли відомості про низку антисовітських продовольчих розрухів на Україні. Не маємо повної можливості перевірити ці звістки і не можемо сказати, в якій саме мірі відповідають вони дійсності. З одного боку ми знаємо, що об'єктивні умови на Україні такого роду, при яких можливість тих виступів, про які подавала преса, в жадний спосіб не може уважатися виключеною. З другого боку ми так само знаємо, що й про ССРСР і совітську Україну європейська преса раз-у-раз подавала і подає інформації цілком фантастичного характеру.

Коли ми згадуємо про ці інформації і спиняємося на них, то робимо це через те, що в зв'язку з ними виявилися характеристичні моменти, які з'ясовують становище нашої справи в європейській opinio.

Не є жадним секретом, що в останні місяці в зв'язку з усякого роду проектами стабілізації відносин в Європі, при реалізації яких малося на увазі використати тако-ж й ССРСР, в певних європейських колах існувала виразна тенденція до замовчування української справи. Вона була тою перешкодою, яка псувала найкращі стабілізаційні проекти. Вона була тим небезпечним пунктом, який найдокладніше уложену концепцію стабілізації відносин робив нереальною і фантастичною. Тому видавалося спокійним і безпечнішим нашу справу замовчувати і ігнорувати.

Вдавати ніби її не існує. Оголосити її, модернізуючи довоєнне царське видання трактування нашої проблеми, фашистівською інтригою. Проминати її в пресі, в громадських виступах, в політичних комбінаціях.

І ось треба було лише піднесення тиснення міжнародньої атмосфери, щоб ця змова мовчання, яку змагалися і змагаються сотворити коло нашої справи широкі і впливові європейські кола була знищена. Збільшення напруження міжнародньої ситуації відразу дало своїм результатом з'явлення інформацій про непевне становище на Україні. Ці інформації — були передруковані десятками і сотками органів європейської преси. Одні їх передрукували без коментарів, другі зазначали свою щодо них резерву, але все таки їх містили. Містило в тому числі і багато таких органів преси, які всякі звістки про український рух систематично і свідомо ігнорують.

Може й дрібна це є справа, проте вона дуже показна. Вона вказує на те, що свідомість того, що Україна є невральгичним пунктом ССРСР, набула в Європі значного поширення і значної популярності. Вона вказує на те, що вже починає європейська опінія при звістках про події в совітах ставити собі відрухово питання, як на це реагує Україна. Хай навіть значна частина тих, які ставлять це питання, на теперішній час успособлена до нас неприхильно. Проте українська проблеми, як нагальна і актуальна стоїть перед дуже багатьма. Стоїть як перед тими, що про неї забірають голос, так і перед тим, що провадять відносно неї тактику замовчування. І кожне напруження ситуації, як в совітах, так і в міжнароднього масштабі нашу справу ставить на порядок денний так би мовити механічно. Тим паче це дає нам всі підстави сподіватися, що наши проблеми будуть стояти на порядкові денному, коли наступлять події переломового характеру і значіння. Становище, яке було за часів великої війни й революції 1917 р., коли наша справа трактувалася, як внутрішня справа тих держав, до яких ми належали, вже минулося і ліквідовано в повному розмірі. Вступаємо в добу сприятливої для нас кон'юнктури.

Від тих сил, які виявить українська нація в добі рішаючих подій, буде залежати чи використана буде нами ця сприятлива кон'юнктура. А використати її ми мусимо.

ЛІТЕРАТУРНО - ЖУРНАЛІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ С. В. ПЕТЛЮРИ *)

Через рік після припинення видання «Укр. Тр.» почав виходити у Варшаві місячник «Трибуна України», тако-ж за редакцією О. Саліковського. Вийшло всього 7 чисел в трьох книжках. В «Тр. України» С. Петлюра вмістив шість статей та сім рецензій. З числа його статей згадаю тут такі: «В шуканнях виходу» (ч. 1, 1923). В цій статті С. Петлюра закликає українське громадянство з більшою увагою стежити за розвитком подій на ґрунті господарських відносин Європи, бо з цих подій випливають чини політичні, а до цих останніх українське громадянство та його державна опінія заздалегідь повинні собі виробити та усталити певну позицію. В статті «Критичний момент» (ч. ч. 2-4, 1923) С. Петлюра закликає українських громадян все, що б не робили, робити під прапором української державности, а для цього треба позбутися нашого найбільшого дефекту: «Ми повинні виплекати в собі те первісне самопритягнення національне, котре уявляє головну підвалину нації і котре велить українцеві почувати свою крєвну приязнь до кожного українця тільки через те, що він належить до одної з ним нації, повинні виховати в собі самоповагу й позбутися азійського звичаю шукати ласки «чужого пана» за рахунок наклепів і зневаження своїх-же братів українців». В статті «Завдання нашої закордонної політики» (ч. ч. 5-7, 1923 р.) С. Петлюра пише: «Життя і досвід мусять нас навчити чуттю дійсности і не перебільшуванню власних сил. «Обняти не об'ятне» Україна, після років чужоземної виснажуючої окупації і господарчої руїни, не буде в стані і обмежиться реалізацією свого державного ідеалу на території доступній її адміністративному опанованню, не наражаючись на зайву боротьбу і конфлікти за частини своїх етнографічних земель, що в результаті революційних подій попали під владу сусідніх держав. Коли б боротьба за ці землі була допущена, при тих умовах, про які йде мова, то здійснення ідеалів української державности, беручи на увагу і внутрішні національно-українські відносини і зовнішню ситуацію, кінчилося б новим розбиттям національних сил і новою неудачею: вона ще на кілька десятиліть відкинула б здійснення ідеалу української державности. В зв'язку з цим в загально-національній політиці українського народу часткові інтереси окремих його земель та областей повинні бути підпорядковані інтересам Великої Наддніпрянської України, а на боротьбу з московською небезпекою повинно звернути головну і виключну увагу. Шлях до української держави стелиться через Київ, а перші цеглини будівлі те-ж закладаються на київських горах. Ця основна лінія національної політики й оцей основний постулат національно-державного програму не повинні ні заплутуватися, ні ускладнятися льокальними інтересами, бо останні мають значіння другорядне і можуть бути полагождені тільки тоді, коли в столиці України сидітиме свій національний уряд. Логічним висновком з такої концепції української державности буде покінчення з українським політичним дуалізмом, який лише призводить до роз'єднаности національних сил і спричиняється до утворення «розбитого корита» **), під яким С. Петлюра розуміє «єдину Росію з генерал-губернатором в Києві» ***).

Покажчиком того, як близько стояв С. Петлюра до «Трибуни України», може служити той факт, що С. Петлюра сам звертався до співробітників «Тр. України» з проханням написати ту чи иншу статтю або приспішити з надісланням матеріялу. Так, у мене збереглася коротка записка

*) Див. «Тризуб» ч.ч. 27-28 (531-32) та 29-30 (533-34).

**) О. Р я с т. «Завдання нашої закордонної політики». «Трибуна України», ч. 5-7, 1923. Див. 10 і 11-у стор.

***) Nimic. «Критичний момент». «Трибуна-України», ч.2-4, 1923. Див. 14-у стор.

від С. Петлюри, де він підшовхує мене як найскорше надіслати рецензію до чергової книжки «Тр. У.», бо, мовляв, О. Саліковський скаржиться, що цим я підвожу його. А від себе С. Петлюра додає: «Я з ним цілком погоджуюся. Так не можна робити».

Після припинення «Трибуни України» державний центр УНР не мав свого органу до часу засновання тижневика «Триzub» в Парижі. Перше число «Триzubа» вийшло 15 жовтня 1925 р. («Триzub» виходить до цього часу за редакцією В. Прокоповича) з передовою статтею С. Петлюри, де він з'ясовує завдання «Триzubа» в таких словах: «Розпочинаючи видання наше, ми свідомо виступаємо під знаком триzubа, як символа Української Державности. Цей символ буде нам завжди в нашій праці і критерієм її і тією межею, до якої ми змагатимемося йти, розкриваючи зміст української державної ідеології та виясняючи шляхи й методи національного будівництва. Дорогою вона є для нас — та державність українська і по спогадах історичних і тими забезпеченнями, що їх вона може одна тільки дати для вільного та всебічного розвитку генія українського».

В «Триzubі» С. Петлюра містив як передові статті, так і статті за підписом В. Марченко, Л. Котович, В. Салевський, М. Нагаць, Р. О., і ин.

Не буду тут переказувати змісту усіх статей С. Петлюри, що їх він вмістив на сторінках «Триzubа», дозволю собі навести тут де-які витяги лише з двох його статей.

В першому числі «Триzubа» С. Петлюра вмістив статтю «Перед широким світом», де він писав: «Ми уважаємо себе ні морально, ні ідейно не розбитими. Поки зберігається у нас ця відпорна сила, поки ми плекаємо її і дбаємо про її розвиток, доти ми уявляємо собою для ворога потенціально небезпекую, яка може стати для нього кожного часу і цілком реальною». В числі 15-му знаходимо статтю С. Петлюри «Пам'яті полеглих за державність», що справедливо вважається за заповіт С. Петлюри. Кінчає він ту статтю такими словами: «Вірність є основою не лише родинного життя. Вірність ідеям є підставою внутрішньої сили ширших громадських об'єднань, до національного включно. Наша вірність тим ідеям, за які голови поклали незабутні лицарі оружної боротьби за українську державність з часів 1917-1920 р. р., буде найкращою пошаною до світлої пам'яті їх, до великого чину їхнього життя і нарешті до розуміння глибокого змісту тієї думки, що її вклав законодавець в акт свята Української Державности».

Накінєць, згадаю про те, що 1923 р. вийшла окремою книжкою праця С. Петлюри — за підписом О. Рят — під назвою «Сучасна українська еміграція та її завдання» (друкарня табору «Щипіорно», 89 стор.). Ця праця не втратила свого актуального значіння й на сьогоднішній день, на доказ чого наведу тут два витяги: «Справа здобуття Української Держави це справа цілої нації української, а не якогось класу її чи партії, — от через що порозуміння, согласованість всіх чинників громадянських і співпраця їх є умовою, без додержання якої ми ніколи своєї мети державної не досягнемо. Не можна-ж забувати, що таким шляхом консолідації всіх національних сил в справі організації своєї держави, принаймні на перших початках повстання її, йшли інші нації, як от чеська, наприклад. Це й шлях і для нас є єдиним, бо він забезпечує найменшу затрату сил, енергії з найбільшими позитивними наслідками (19-та стор.). А ось витяг з розділу, який торкається спеціально нас, журналістів: «Нез'ораним облогом, а навіть не розпочатим майже оранкою лежить перед українською еміграцією поле європейської журналістики, преси і літератури, ще дуже мало використане українськими літераторами. В європейській пресі чимало інформаційних звісток надібати можна про українські справи, про заходи уряду нашого, про становище України під окупантською владою, про голод і повстанчі рухи на ній. Досить часто інформації ці мають правдивий характер, але досить часто друкуються й неймовірно брехні, провокації, сфальшовані навмисне всілякими ворогами нашої державної справи, відомості, які безкритично приймаються європейськими органами преси од ворожих нам телеграфних агенцій і з легкою

вірою друкуються там для затуманювання європейського читача... Отже вся наша еміграція в міру своїх сил повинна знайти собі дорогу до європейського слова друкованого і використати трибуни його для пропаганди, обґрунтування і всестороннього з'ясування ваги української проблеми, не яко проблеми, що торкається одного тільки народу нашого, а як такого питання, проволіканням з позитивним вирішенням якого гальмуватись буде справа усталення політичної рівноваги Європи, а натомість підживляться буде балканізація її з усіма, що випливають звідси, висновками» (37, 38, 40 і 41-а стор.).

Я старався подати тут огляд літературно-журналістичної діяльності С. Петлюри лише в загальних рисах. Цей огляд, зрозуміла річ, багато виграв би в своїй яркості, коли б доступні були нам не лише всі друковані праці С. Петлюри, але його листи до своїх численних кореспондентів та спогади його товаришів по спільній праці в українських часописах. Все-ж гадаю, що й з того, що тут подано, можна вивести де-які висновки:

1. Літературно-журналістична діяльність завжди була для С. Петлюри улюбленою справою, якій він і при найтяжчих умовах свого життя віддавав з особливою любов'ю та великим запалом.

2. Характерною рисою літературно-журналістичної діяльності С. Петлюри є те, що вся вона йшла під знаком служення українській справі, бо й в російських часописах він писав лише на українські теми.

3. Комплекс інтересів С. Петлюри, як журналіста, з часом все збільшувався і в останній період його життя охоплював собою всі найактуальніші питання в ділянці матеріальної й духовної культури Соборної України.

4. Серед літературної спадщини С. Петлюри є ціла низка літературних праць, які й на сьогоднішній день не втратили своєї актуальності, а тому можна побажати, щоб комітет для вшанування 10-ої річниці смерті С. Петлюри перевидав головніші твори С. Петлюри, а тако-ж приступив до видання його листів, що мають загальний інтерес та надаються до друкування в теперішній час.

Ст. Сірополько

Х А Р Б І Н — С . П Е Т Л Ю Р І *)

Симон Петлюра, як особа і вождь

В свосму слові хочу накреслити перед вами духову постать Симона Петлюри, десяту річницю трагічної смерті якого ми сьогодні згадуємо.

25 травня 1926 року на вулиці Парижу рукою купленого вбивці, агентом Комінтерну, жидом Шварцбардом нанесена страшна образа всій українській нації...

Думалося, що одним ударом можна поконати всю націю, припинити всю протибольшевицьку українську акцію, приголомшити волю українського народу до самостійности, до незалежности.

Між тим, з тих відомостей, що дістаємо з України, видно, що ідеї покійного вождя української нації не лише не забулися після його смерті, як того сподівалися наші вороги, а навпаки— проникли в саму товщу народньої душі, стали тою моральною силою, во ім'я та для якої в большевицькому пеклі стало варто жити, переносити та терпіти надлюдські знущання, підіймати та провадити боротьбу.

Пригадаймо, скільки було процесів на Україні, на яких обвинува-

*) Див. (Тризуб) ч. 29-30 (533-34).

чувано всіх підсудних в петлюрівщині. Загляньмо в кожний часопис, що виходить тепер на Україні й порахуймо, скільки разів і кого там тільки не обживувачують в петлюрівщині. Візьміть до рук ворожу українському народові та визвольному нашому рухові журнали та часописи, що виходять по-за межами ССР й придивіться, з якою піною у роті говорять у них наші національні вороги про Петлюру...

Хто-ж він, Симон Петлюра, що здобув такої популярности та любови серед своїх, та такої лютеї ненависти серед ворогів нашої нації?

Мало що знаємо про Симона Петлюру. Народився 1879 року в Полтаві, в козацькій родині. Генеалогія тої родини — пише проф. Славінський, — нам невідома; нічого не знаємо за предків Симона Петлюри з боку батька, ні з боку матері.

Майже нічого не знаємо й про дитячі та юнацькі роки Сим на Петлюри.

Відомо лише, що первісну освіту дістав Симон Петлюра в Полтавській духовній бурсі, звідки перейшов до Полтавської-ж духовної семинарії,

Про цей досить довгий період життя Симона Петлюри заховалося лише оповідання Королева Старого, знаного нашого письменника, яке кидє ярке світло на душевний облик юнака Петлюри.

В році 1903 в Полтаві був відкритий пам'ятник Іванові Котляревському. Все свідоме українське громадянство зібралось до Полтави й зробило грандіозну українську демонстрацію. Визначне місце в тому громадянстві займав Микола Лисенко, славний український композитор.

Полтавська духовна семинарія, власне старші класи, наперекор начальству в святкуванні відкриття пам'ятника Котляревському, а потім чествованні Миколи Лисенка прийняла досить активну участь.

Ігноруючи можливі наслідки, семинаристи, між якими Симон Петлюра грав основну роль, запросили Миколу Лисенка до себе в семинарію й там найсердечніше вітали його, як національного будителя українського народу та славного національного композитора.

Утаїти цього факту не вдалось. Семинарйіне начальство готове було якось замняти справу, та вмшався архиєрей, і при цьому стався випадок, класичний для всіх майже видатних людей і провідників народу.

Архиєрей закликав до себе Симона Петлюру, якого вважали за провідника того випадку, вихваляв його хист та здібність, умовляв пожаліти старенького батька, покинути свої мазепинські «заблудженія», смиренно визнати свої провини, взятися до науки та загалом «исправиться».

Вислухавши архиєпископську науку, Петлюра, на привелике здивування архиєрея, не виявив найменшого зворушення.

Коли-ж архиєпископ поставив йому категоричне питання, чи обіцяє він «исправиться», цеб-то покинути свої українські переконання, Петлюра тако-ж категорично заявив, що йому нема в чому справлятися та що йому переконання й ідеї дорожчі за родинні відносини.

Звичайно, після цього Петлюру звільнили з семинарії.

Факт незвичайно яскравий: все своє дальше життя Симон Петлюра прожив так, що ідеї у нього стояли на першому місці, потім вже особисте життя, щастя та родинні радощі.

Залишивши семинарію, Петлюра рішив кінчати освіту закордоном, але й тут зостався вірним своїм ідеям. Не їде він до Парижу, ні до Берліну, ні до Женєви, а бачимо його на студіях у Львові, бо тільки там тоді були українські катедри, там була можливість студіювати українську історію та літературу.

Поруч із студіями Петлюра у Львові починає й справжню політичну українську роботу. Тут, по перше, Петлюра вступає до революційної української партії (РУП), яка перша поставила на своєму прапорі величне гасло української державної незалежности.

Невідомо при яких обставинах Петлюра повертається із Львова знову на Україну, але довго там не може задержатись і попадає вчителєм на Кубань, потім там-же працює над розбором кубанських військових архивів.

В роках 1905-1907 Петлюра береться за журналістичну українську роботу, являючись секретарем «Ради», газети, що її видавав в Києві Євген Чикаленко. Трохи пізніше Петлюра стає редактором соц.-дем. «Слова».

Нові утиски, що почалися на все українське після 1907 року, примусили й Петлюру покинути Україну та переїхати зпочатку до Петербургу, а потім до Москви.

Скоро в Москві Петлюра стає редактором журналу «Украинская Жизнь», що виходив російською мовою.

В Москві, — пише проф. Славінський. — остаточно сформулювалась персональна й політична індивідуальність Симона Петлюри.

Величезної моральної сили Симона Петлюри українці в Москві однак не зуміли розгадати, але вказав їм на неї видатний московський учений академик Корш.

Цей 70-літній старець із світовою славою вченого якось особливо інтимно дружив із Петлюрою й так характеризував свого молодого друга:

«Українці самі не знають, кого вони мають серед себе. Вони гадають, що Петлюра видатний редактор, патріот, громадський діяч то-що. Це все правда, але не ціла правда. Петлюра безконечно вищий за те, що про нього думають. Він з породи вождів, людина з того тіста, що колись у старовину закладали династії, а в наші часи стають національними героями. Живе Петлюра при несприятливих умовах, не може виявити себе; та хто знає, чи не зміниться все навкруги... А коли зміниться, буде він вождем українського народу. Така бо його доля».

Бачимо, що академик Корш мав пророчий дар, бо говорив це про Петлюру тоді, коли нікому й не спидася ні російська, ні українська революція. Обставини справді змінилися. Натів 1917-й рік, про який інтуїтивно вказував академик Корш.

Петлюра знов у Києві й починається служення українському народові до повного самозабуття. Явилася можливість Петлюрі себе виявити, й Петлюра, — пише проф. Славінський, — «з головою поринає до тої праці. Бачимо його скрізь: на мітингах, з'їздах, комітетах, на партійних засіданнях; у земстві й на парламентській трибуні в Центральній Раді».

Але виключно Петлюрі належить честь організації української національної армії, відтворення занедбаної традиції збройної боротьби за батьківщину. Військові з'їзди дали Петлюрі військове міністерство; повстання року 1917-1918-го зробило його першою особою в армії; боротьба з большевицькою авалюю поставила його на чолу держави.

Симон Петлюра основна вісь, біля якої й на якій рухалося все українське життя. Симон Петлюра — головний вождь української армії, після відходу В. Виниченка — він голова Директорії УНР.

Не ставимо собі завдання з'ясувати, що та як зробив Симон Петлюра для української нації. Зроблять це інші промовці. Хотілося нам говорити про Петлюру лише, як про людину, індивідуальність, вождя. Тому мусимо відповісти на питання, що саме в Петлюрі притягало до нього народні маси, що примушувало їх йому вірити, за ним іти й з ним вмірати.

Для тих, хто мав щастя зустрічатися з покійним Головним Отаманом, це питання зайве. Він своєю душею, душею вождя волею Божою, вмів вицілювати масам свої думки й свою волю. Козацтво вірило тільки йому, й вірило безконечно й віддано.

Старшини часто питали себе, чому в моменти зустрічі та промов Головного Отамана якось ніби паралізувалася власна воля, не приходили думки критики, заперечення, що виникали потім, багато пізніше...

Це тим дивніше, що Симон Петлюра не користувався крикливими ефектами та театральними жестами, позою... Над міру скромний, він умів у відповідну хвилину знайти належні слова, сказати їх так, що падали прямо в душу, повертали віру, спонукали до чину...

1919 рік. Липень чи серпень місяць. В кінець змучені безнастанними сутичками з большевиками по Київщині, Поділлі та Волині, де-які україн-

ські частини, властиво горсточка від частин, десь біля Меджибожа опинились оточеними большевиками. Ноги насилу волочатся. Постачання вже давно не працює. Козацтво голодне, обдерте й без чобіт, де-хто вже й без набоїв... Старшини соромляться глянути один на одного: до того обтріпалося все на них. Нема можливості ні вмитися, ні перемінити білизну, ні хоч як небудь підчистити черевики. Воля до життя притупилася. Від самогубства втримує обов'язок відповідальності за козака.

Пішли чутки... Зі всіх боків большевики. Розстрілюють усіх. Рятунку нема. Треба здаватися. Частина козаків десь підозріло зникла. Інші заглядають вам у душу, хочучи прочитати в ній найінтимніші думки. Навіть старшини якось невільно горнуть один до одного, когось вважають до себе найближчим. Від вищих штабів жадної вістки...

Глуха, темна ніч... Кожний тримає рушницю в руках, але якось не певно. Чуються відкрито речі, за які тут-же на місці треба розстрілювати, але всі чогось ще чекають...

І ось о півночі несподівано з'являється Головний Отаман. Як зараз, це бачу.

Тихий, скромний, в супроводі лише кількох старшин, входить в саму гущу козацтва, настрої яких ще перед хвилиною був дуже невпевнені.

Починає говорити. Все самі прості слова. Батьківщина, Україна, потреба боротьби. Ми справді в небезпеці, великій небезпеці. Але-ж ми боремося за правду, за нашу долю, за щастя народу... Або... Що-ж, ідіть, — каже Петлюра, — кланяйтеся тим, хто вас катував та й тепер катує... Я вірю, ви підете зі мною до кінця. Знаю, що втомлені, що голодні й босі, але-ж маємо побідити й волю вибороти...

Ніби нічого не сказав. Але-ж вернулася воля до життя, до боротьби, змінився настрої, в ту ніч большевики були прогнані з найнебезпечніших місць. Боротьба продовжувалася...

Особливі обставини — подумайте. Ні, — так про Петлюру говорять всі, при всіх обставинах.

Другий військовий з'їзд у Києві. Тільки що прочитали перший універсал. Піднесений настрої, хвилювання. Що можна до того прибавити? Але-ж на катедру виходить мало знаний тоді ще Петлюра.

«Ми переживаємо історичний момент, — говорить він, — величний і відповідальний. Во ім'я порятунку України Центральна Рада вирішила взятися на свої плечі великий тягар... Тепер, коли ви почули цей акт, дозвольте радісно, разом з почуттям відповідальності виголосити: Слава Україні, слава!»

І знову самі прості слова. Але-ж, — згадує один із учасників з'їзду, — від промови Петлюри лишалось вражіння колосальне. В кожному його слові чулася щирість, якась захоплююча задуманість, глибока віра в перемогу тих ідей, які він проголошував.

В тому захопленні, з яким з'їзд слухав Петлюру, потім в тому зриві овацій та окликах «Слава», якими було вкрито його промову, відразу було видно, що самотнім вождем українського воцтва є Симон Петлюра.

Та Симон Петлюра не лише вмів красно говорити. З промовами йшла поруч непереможна віра в правоту того, що він говорив, а з вірою чин, дія...

Його віра, — згадує один з найближчих співробітників Петлюри, генерал Сінклер, — в перемогу й досягнення поставленої мети, так вимагала цієї перемоги, що ця віра передавалася військовій, підіймала його дух, начеб електризувала його волю, й військо, забуваючи всі труднощі, небезпеку, перенесені злидні й втому, відважно кидалося в бій. І наслідок — успіх.

Петлюра, — говорить той же генерал — знав душу баяка, розумів душу натовпу, військової маси. Тільки він міг вимагати від наших частин героїських вчинків, подвигів, для успішного досягнення яких, здавалось, не було жадної надії (брак набоїв, відсутність постачання).

В особливих ризикованих операціях, коли штаб бачив надію лише в героїстві військ, він звертався, — пише генерал Сінклер, — до Голов-

ного Отамана допомогти. Не було випадку, щоб Петлюра відмовився. Він відразу їхав на фронт і розмовляв із старшинами та козаками.

Про наслідки одної з таких розмов, свідком якої довелося мені самому бути, я вже згадав. А скільки було таких випадків за час 1918-1920 р. — відомо хіба одному Богові.

В оцій повсякчасній готовності вмерти разом із старшиною та козаком армії, Головним Отаманом якої він був, в непереможній мірі в правоту нашого національного діла, в знанні справи та розумінні народніх мас — секрет популярності та ваги Петлюри серед українців.

Таким був Петлюра, як Головний Отаман Військ УНР.

А що-ж, як земський діяч, як політик?

І тут маємо найкращі одзиви, як од друзів, так і від принципових ворогів Петлюри. Відомо, що Петлюра, — журналіст, редактор, — був обраний Головою Київського Губерніяльного Земства. І тут Симон Петлюра, в незнайомій роботі виявив стільки талану, такту, організаційних здібностей, що страшенно дивував старих земських діячів.

«Треба віддати справедливість вашому Петлюрі, — пише один з таких російських діячів, — він мало нагадує інших скороспілих земських діячів нової формації. Він не видає себе за всезнайку, вчиться тому, чого не знає. Тримає себе з певною імпонуючою гідністю, як дійсний представник народнього земства. Ну, а потім в поведженні з людьми він має якусь спеціальну здібність, за чим всім просвічується сильна воля та діловитість».

В справах нашої закордонної політики, — згадує проф. Шульгин, — Петлюра вів одностайну, але тверду лінію. Ведучи запеклу боротьбу за самостійну Україну, Петлюра шукав зближення з нашими західними сусідами й через них, ідучи далі, хотів знайти для України надійну базу в світовій міжнародній opinіi, Петлюра шукав зближення з Заходом і добивався цього незвичайно вперто й послідовно. З властивою йому енергією він підганяв усіх, подавав ініціативу, щоб ні одної нагоди не було пропущено, де можна було б говорити про Україну, заманіфестувати своє національне ім'я. Байдуже, буде це політичне товариство прихильників Ліги Націй, науковий з'їзд, міжнародній союз інвалідів, чи міжнародня жіноча ліга, — все одно, скрізь мусять бути українці. І в цьому відношенні Петлюра був страшно послідовний.

До української еміграції Петлюра звертається з таким закликком: «Вчіться мови того народу, серед якого ви жвете. Завдяки цьому ви отримаєте можливість глибше, докладніше вивчити життя того народу на різних ділянках і в різних галузях, а в результаті такого пізнання можете покористатися і для власного вжитку й для того, щоб прикласти свій досвід для будівництва нашої держави».

Спонукаючи всі верстви еміграції до праці, до підготовки до майбутньої державної діяльності на Україні, Петлюра особливо гаряче закликав працювати нашу молодь, зокрема студентство. «Учіться, — писав він, не гайте часу. Візьміть із закордонних огнищ, як найбільше. Перетворіть засвоєне й набуте, як найглибше. Пам'ятайте, що ви відновлюєте давню й світлу традицію XVI-XVII ст. нашої історії безпосереднього контакту України з культурними країнами на ґрунті науки та освіти, а тому додавайте до відновленої традиції й молодечого ентузіазму тако-ж нашої національної впертості, щоб створити симбіоз емоції та розумової праці, який може видати прекрасні й позиточні наслідки».

Скрізь і всюди у Петлюри Україна. Ніде ні одного слова нічого про себе особисто, свою родину... Вбили Петлюру, й тоді лише виявилось те, що Петлюра старанно ховав і від своїх найближчих друзів. Симон Петлюра, Головний Отаман і голова Директорії, після себе не залишив ні одної копійки. Його дружиною та донькою повинно було заопікуватися українське громадянство.

Високі ідеї, що їх кинув Симон Петлюра в українські народні маси,

не зразу й не цілком ті маси зрозуміли. Та пройшло лише десять років, і яка-ж зміна в поглядах, настроях та в розумінні Петлюри. Десять років усього на всього треба було, щоб цілий український світ визнав Петлюру за незрівняного державного мужа, вождя з ласки Божої, мученика за національну свободу та визволення...

І в травні по цілому українському світі згадують Петлюру так само, як в березні згадують другого нашого мученика за волю й долю народу, — Тараса Шевченка.

Чому? — може де-хто подумає.

Пригадаймо собі, як випадала б українська справа, коли б Петлюра не повів українські маси проти большевиків в році 1918, коли б не став на чолі тих-же мас в листопаді 1918 року та припинив боротьбу з большевиками після залишення Києва в роках 1919-1921, чи не організував української еміграції, вже по залишенні рідних земель, для дальшої боротьби.

Зрадницька продажна рука взяла від нас Петлюру та... прорахувалася. Вбили тіло Петлюри, Душа-ж його, його ідеї, як того мітичного Прометея, лишилася серед українського народу. Нема Петлюри та жие «петлюрівщина», як ідея, просякає народні маси, стає моральною силою, за яку не бояться вони віддавати своє життя, терпіти тортури...

Сьогодні ми, ніби, переможені. Неправда. Так здається лише слабим духом. Завтра переможцями будемо ми. Зарукою тому є пам'ять Петлюри. Хай-же пам'ять його в душах наших буде вічна во віки і віки!

Д-р І. Шлендик

З ЖИТТЯ Й ПОЛІТИКИ

— Процес Зінов'єва і його значіння. — Революційний утопізм троцькистів і державний реалізм Сталіна. — Кадри революційного руху в ССРСР.

На протязі довгого ряду років, тих бурхливих останніх років переповнених глибокими конфліктами і ускладненнями світового значіння, дуже багато політичних діячів в Західній Європі тишили себе й громадську опінію вірою й надією на стабілізацію відносин в європейському і світовому масштабі, яка неминуче мусить прийти, яка ось ось вже розпочеться. Ідея загальної стабілізації, яка всугеровувалася і всугеровується громадській опінії, була перенесена тако-ж, як основний критерій для оцінки тих процесів, які відбуваються в ССРСР. Було знайдено в Сталіні того державного мужа, який нарешті виводить народи ССРСР на шлях стабільного розвитку, який набувши дійсного авторитету і впливу, кінчає з усіма ексцесами революційного періоду; було сконструювано ідею про могутню червону армію, яка стає головним оплотом миру і стабілізації в Європі і цілому світі. Коли моментів стабілізації важко було дошукатися в Західній Європі, яку всі знали і знають краще і докладніше, то з тим більшою легкістю їх знаходили на Сході, який був і лишається для людини європейської культури лише великим знаком запитання.

І оце раптом в цих концепціях відносно сходу Європи стався глобальний і несподіваний для стабілізаторів прорив. Маємо на увазі справу Зінов'єва і зв'язані з нею події в ССРСР. Сталися в ССРСР факти, які в високій мірі тяжко погодити з стабілізаційними процесами. Бо коли можна затулити очі і пройти повз самий процес, який переводився в таких диких для європейця формах, коли можна легковажити факт розстрілу ці-

лого ряду людей, що творили совітський режим, то та загальна ситуація, яка утворилася в ССРСР в зв'язку з справою Зінов'єва, дає матеріал для роздумування навіть найбільш упертим стабілізаторам. Аджеж в ССРСР почалася колосальна акція, по очистці совітського апарату од непевних елементів, яка поширилася на людей, які займали і займають найбільш відповідальні посади і уряди в совітському державному механізмі. По-між непевними елементами опиняються такі люде, як Сокольніков, Риков, Бухарин, Пятаков, Радек, не кажучи про десятки і сотки інших дії *minores*. Адже-ж в зв'язку з справою Зінов'єва чи не в перше за цілий час існування совітської державности совітська преса підносить справу про наявність протиурядових елементів в червоній армії. Найбільш важливі, найбільш відповідальні функції в совітській державній машині, як виявляється, виконують люде, які не лише не віддані безмежно великому Сталіну, але які провадять проти нього акцію. Виходить на денне світло становище в якому перебуває «провідник народів» загально улюблений і шанований Сталін. Зникає, як дим, легенда про високий авторитет, яким він користується в совітській суспільности. Виявляється в справжньому світлі значіння постанов всяких совітських з'їздів і нарад, де пропозиції і внески Сталіна приймаються одноголосно без жадних дебатів, викликаючи ентузіазм і захоплення присутніх. Навіть серед найближчого найвужчого кола людей, які теорили разом з Сталіним совітську державність, не користується він ані признанням ані авторитетом. Навіть в найбільш відповідальних клітинах совітського апарату отаборилися люде, що до сучасного режиму, що втілюється в Сталіні, ставляться вороже. Тактика народнього фронту, яку, як останній свій винахід Сталін, рекомендував для західно-європейських комуністів, тактика входження і співробітництва комуністів з чужими організаціями в цілях їх розкладу, пишшим цвітом розцвітає в самому ССРСР, де її використовують ворожі Сталіну елементи; адже-ж в основі «дворушництва», якої вживають антисталінські групи, залишаючися надалі карними членами комуністичної партії і проводячи свою роботу, лежить та сама идея, яка покладена в основу тактики народнього фронту. Ріжниця лише одна — Сталін хотів використати на Заході цю тактику проти ворожих йому груп, в ССРСР вістря цієї тактики скеровано проти нього. Останні події дають багатий матеріал для того, щоб становище в ССРСР побачити таким, яким воно справді є, для того, щоб зрозуміти, що під стабілізаційною накривкою в ССРСР-івському казані діють сили дуже великого напруження.

І думаємо ми, що теперішні події в ССРСР на міжнародньому форумі будуть взяті до уваги. Очевидно не прилюдно, бо кому охота признаватися до зроблених помилок, але в тих осередках урядових і неурядових, які скеровують шляхи і громадської опінії і державної акції.

* * *

Щоб врятувати ситуацію, щоб заховати *bonne mine au mauvais jeu*, пушено в європейській пресі версію про те, що, мовляв, теперішні події в ССРСР — це вияв боротьби реаліста державника Сталіна, який хоче закінчити революцію, з революційними утопістами, що мріють про світовий революційний пожеар. Але ця версія, джерело якої чи не походить з Москви, надто наївна, щоб її можна було прийняти. Вона, очевидно, розрахована на повну неосвідомленність ширшого європейського загалу в совітських відносинах. З усієї антисталінської опозиції зроблено троцкистів. Це абсолютно не відповідає фактам. В самому процесі Зінов'єва було засуджено Смірнова, який троцкистом ніколи не був і який завжди був і лишався представником правої комуністичної опозиції. Про контакт між правою опозицією і троцкистами совітські джерела говорять з 1932 р. Через що отже всі антисталінські елементи зараховані до прихильників революційного утопізму. Це з одного боку. А з другого боку, на яких власне даних базується трактовання Троцького, як рево-

люційного утопіста, а Сталіна, як реаліста-державника. І один і другий є учнями Леніна. І один і другий в своїй діяльності, коли брати її на протязі довшого часу, керувалися і керуються словами Леніна: «Проводити боротьбу за скинення міжнародної буржуазії, війну в сто разів важчу, довшу і складнішу, ніж найбільша уперта з звичайних війн між державами і наперед відмовлятися при цьому від лавірування використання суперечностей інтересів між ворогами (хоча б і часовими), від політики порозуміння і компромісів з евентуальними (хоча б і часовими непевними, хиткими і умовними) союзниками, хіба це не є безмежно смішною річчю».

Політику лавірування, про яку каже Ленін, однаково переводили в своїй взаємній боротьбі Сталін і Троцький з 1923 р., висовуючи і використовуючи в разі потреби як праві, так і ліві тактичні потягнення. Політику лавірування в боротьбі за заховання влади переводить Сталін й тепер. Але трактувати його, як державника-реаліста, це думати, що політика ССРСР справді йде відповідно до теперішніх заяв Лівінова в Союзі Народів. Є це надто короткозорим і наївим. Хто хоче уявити справжній шлях політики ССРСР, тому слід би було ще раз переглянути і ще раз простудіювати роботи останнього конгресу III-го Інтернаціоналу. Там державний «реалізм» Сталіна і його «відмовлення» від засад міжнародної соціальної революції виявляється в усій своїй повноті.

Для кожного, хто слідкує за відносинами в ССРСР, не підлягають сумніву два факти: той фермент в ССРСР, який нині совітські чинники і їх підголоски змагаються об'єднати під фірмою троцкізму є дуже різнобарвний конгломерат дуже різномірних елементів; завдання і праця антисталінської опозиції скерована зовсім не на викликання світової соціальної революції, незалежно від того, якої фразеології вживають окремі групи антисталінського табору; має вона значно більше ясну, конкретну і ближчу ціль — усунути диктатуру Сталіна.

* * *

У високій мірі характеристичним і показним фактом є те, що антисталінська опозиція, як виявляють совітські джерела, знайшла свої пристановище у першу чергу серед горішніх верств так званої совітської суспільності, насамперед в межах самої комуністичної партії. Це означає очевидно, що совітський народ є задоволений і що проти Сталіна бунтують лише невідчужливі совітські достойники. Аранжовані сталінськими агентами вимоги трудящих мас УССР покарати смертю троцкістських агентів, до яких були прилучено навіть вимоги смертної кари з боку дітей, — піонерів, були переведені надто грубо і примітивно, щоб їх трактувати серйозно. Навпаки ряд відомостей, яка совітська преса подає раз-у-раз про факти самосудів над совітськими агентами, про терористичні акти саботажу і шкідництва, стверджує, що ферменти і незадоволення і незаконності існують серед найширших народніх мас. Тимчасом відомості про існування як що не революційних антисталінських груп охоплюють лише вищі шари совітської суспільності. Можливі з приводу цього два припущення. Можна припускати, що такі групи на низах існують, але совітські джерела їх просто замовчують. Але можливе і друге, що тих груп в більш менш організованій формі таки дійсно нема. Коли б було це так, можна зробити тут певні аналогії і порівняння. В умовах поліційного режиму, який існує в совітах, при відсутності громадянських свобод мусять витворитися певні побутові умови, які б дали можливість створення серед певних груп конспіративних організацій. Можливо, що становище совітського урядовця і члена партії, яка дає певні можливості неконтрольованих зносин, листування то-що як раз є тим єдиним становищем, яке дає можливість створення конспіративних груп. Адже ж історія революційного руху в Росії знає, що минув дуже довгий час, поки з'явилися умови, які дозволили будувати більш менш тривалі організації серед робітників; дуже довгий час ці організації розбудувалися лише серед

інтелігенції. Коли ми маємо в теперішніх совітських відносинах аналогію з дореволюційними відносинами, то це означало, що основи і головні кадри для антисталінських революційних груп, ще тим часом не можуть прийти до голосу. Не можуть прийти у першу чергу в належній степені до голосу всі неросійські національно елементи, які тепер в зв'язку з нагінкою на місцевий націоналізм, як що неусунені цілком, то одсунуті в кожному разі на найнижчі шаблі совітської драбини. В зв'язку з цим теперішня совітська опозиція, що рекрутується в верхів совітської суспільности, лише частково і неповно віддає образ існуючих в країні антисталінських сил. Не може бути сумніву, що при кожній зміні ситуації придуть до голосу нові революційні кадри. Кадри в першій мірі національні, а серед них в першу чергу українські. Боротьба, яка виникне колись в СРСР не буде боротьбою між прихильниками Сталіна і троцькістами. Це буде боротьба між Сталіним і націями, пригнобленими в совітський тюрем його режимом.

В. С.

У суботу, 19-го вересня 1936 р.
в помешканню Української Громади,
(18, Rue Lavoisier. Vesines-à-Chalette)

Українська школа при Шалетській Громаді
влаштує вечірку на користь :
Вищої позаочної Української Політехники в Подебрадах

I

„ Б У Н Т Л Я Л Ь О К “

фантастична комедійка зі співами й танцями на 3 дії —
Клавдії Лукашевич в перерібці Ірини Шмігельської.

II

Шкільний хор, сольо спів, танки

Подробиці в програмах.

Диригент — М. К о л о д і й . Танки — Л. В е р ж б и ц ь к а

Режисер - Г. М а с л ю к

Б А Л Ь

Ціни місцям: 6 і 5 франків. Початок о 9-ій годині вечера.

Організатори: Студенти У. Т, Г. І.
Відповідальний розпорядчик: Управа Громади.

ХРОНІКА

З життя укр. еміграції

У Франції

— З життя Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. За місяць серпень надійшли пожертви від: 1) інж. Лютенка з Комарно (ЧСР) — 18.60 фр., 2) п. Василевського з Комарно — 12.40 фр., 3) Союзу Лицарів Залізного Хреста в Бійянкурі — збірка — 27 фр., 4) Відвідувачі Бібліотеки на лист ч. 722 — 29.25 фр., 5) генерала О. Удовиченка — 10 фр., 6) Громади Українських Емігрантів у Тулузі — збірки: 5 фр. і 77.50, 7) Д-ра А. Яворського з Підгайців — 107.60 фр., Народ8) нього Дому в Торонто, Канада, збірка підчас Академії в пам'ять С. Петлюри — 150 фр., 9) Збірка в Подєбрадах ЧСР, прислана п. Сочинського — 72.65 фр., 10) Укр. Комітету в Румунії, через п. Геродота — 300 фр. Всього за місяць серпень 810.—, а від початку року всього — 10.065.55.

Всім жертводавцям та прихильникам Рада Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі складає свою щирю й глибоку подяку.

— Академія пам'яті Пана Головного Отамана Симона Петлюри в Греноблі. Академія відбулася 24 травня. Гре-

нобльська Громада разом з філією Т-ва б. Вояків Армії УНР виділила комісію для впорядкування цього свята. В комісію від Громади входили Рада Громади п. п. Червонецький, Куцевол, Степаненко та обр. додатково п. Серга, від філії п. п. Вонарха та Токайло. На академії було багато народу, не тільки українців, але й чужинців. Оголошення про неї вміщено було в місцевих газетах.

Саля була відповідно удекорована. На чоловічій стіні приміщено було портрет С. Петлюри овинутий чудовим вінком з польових квітів, в якому, як символ 5-ти кровавих ран, було 5 маків (вінок робив п. Вонарха). Під цим портретом був другий портрет небіжчика, де він в крузі козацьких клейнодів, овинутий громадським прапором. Вгорі над портретами Тризуб, нижче прапорці національні, по боках таблиці пам'яті Крутян та Базару і Голготи України, нижче грамота Залізного Хреста, в куті прапор Громади з жалобою. Як відзнаки чіпляли всім марки Головної Еміграційної Ради.

Свято відкрив короткою промовою Голова Громди п. Червонецький; в цій промові він підкреслив значіння і вагу Того, кого ми маємо шанувати та запропонував вшанувати його пам'ять вставанням і хвилиною мовчанки. За цим хор проспівав «Журавлі». Далі п. Вонарха виголосив промову на тему «Вояк і вождь Українського Війська та нації», де підкреслив промовець той вплив і любов, що він має до вояцтва і в них до себе та його героїзм і творчі моменти і ті шляхи, що він нам накреслив. Потім п. Токайло французькою мовою зачитав біографічний нарис про Петлюру, а п. Степаненко го-

ворив на тему — життєвий шлях С. Петлюри: п. Дорожинський зачитав власну новелу присвячену Зімовому Походові і продекламував власний вірш пам'яті С. Петлюри, п. Рогатюк промовляв на тему «Що зробив С. Петлюра для України». Після виконання «Заповіту» була перерва.

В другій частині молоденька Олена Каницька декламувала вірші Олеса. Хор під орудою п. Червонецького виконав кілька пісень; пані Червонецька в супроводі свого чоловіка добре викопала «Засумуй Трембіго», а маленький Микола Вонарха проспівав «Ми гайдамаки» та «Тече вода». Закінчив академію спів Хору — «Не пора, не пора», та національний гімн. Лотерея на користь Бібліотеки, яка є філією Бібліотеки С. Петлюри в Парижі, дала 40 фр.

З життя Української Громади в Люні

У четвер, 14-го серпня с. р. Люонську Громаду відвідав секретар Генеральної Ради С. У. Е. О. у Франції — п. Йосипишин. О 19 год. 30 кв., в помешканню Громади, 31, rue de Турнель, п. Йосипишин зробив доклад про життя Союзу та життя поодиноких Громад. Після докладу відбулися збори Громади, на яких розбіралися всі болючі питання Громади. П. Йосипишин своїми вказівками допоміг тому, що всі справи були полагоджені в дружній спосіб.

Люонське громадянство складає сердечну подяку Генеральному Секретареві п. Йосипишинові за відвідини та за всі інформації, що підняло дух громадянства до більше інтенсивної праці в Громаді.

Рада Громади.

П а р а г в а й

— Пам'яті С. Петлюри в Кампанії в Парагваю наші люди, що працюють там, влаштували скромне свято, на якому бу-

ли й свої і чужі. Дирекція місцевого підприємства допомогла в улаштуванні сходин. Наші люди, на бажання місцевих людей, розповіли про те, хто був Симон Петлюра та його роллю і значіння у відродження України. На академії, крім парагвайців, були також і полонені болівійці.

З життя азербейджанської еміграції

— З'їзд азербейджанської Народньої Партії «Мусават». В кінці липня с. р. відбувся з'їзд азербейджанської Народньої Партії «Мусават». На з'їзді приймали участь видатніші партійні діячі і представники партійних організацій, що живуть в різних місцевостях Ближнього Сходу та Європи.

З'їзд, заслухавши доклад лідера партії М. Емін бей Расул-Заде, солідаризувався з генеральною лінією партії, що виявляється в непримиримій боротьбі з окупаційною владою большевиків за відновлення незалежності Азербейджанської Республіки, у захисті ідеї Кавказької Конфедерації та в союзі зо всіма поневоленими російським імперіялізмом народами, що об'єднані в «Прометейському фронті».

З'їзд виробив нову партійну платформу. Ідея Кавказької Конфедерації увійшла, як означений пункт, в систему політичних домагань партії.

Партія признає приватню власність, волю торгу, одночасно признає за державою право, в інтересах суспільства, втручатися в боротьбу різних груп населення і регулювати економічні взаємовідношення. Класова боротьба, як соціяльна система, партією відкидається; признається принцип національного єдинства і загальної солідарности.

Селяне отримують землю у власність. Держава піклується про хліборобський труд та дрібну промисловість. Робітники приймають участь у прибутках підприємств, а також і в економічному та технічному управлінню їх.

Труд захищається законом, як і в передових країнах Європи.

У тезах прийнятих по тактичним питанням, міжнародне становище представляється тривожним. Ми вступили ніби в перед-воєнну полосу. Можливим є світовий конфлікт між всеруйнучим комунізмом і здоровим національно-патріотичним началом. Совіти будуть ареною можливої війни, до якої готуються і яку провокують.

Симпатії партії, цілком натурально, будуть на стороні противників совітського Союзу. Ворогом ворога являється моїм приятелем. Завдання партії використати момент. Розкрити фальш російсько-большевицької влади, популяризувати азербейджанське питання у всьому світі, стояти на спільноті інтересів Кавказьких народів, підтримувати союз зо всіма народами, що боряться проти російського імперіялізма.

У питаннях внутрішньої політики, розкриваючи совітську демагогію, пояснити масам підступність совітських реформ, вимагати виходу Азербейджана з совітського Союзу, вимагати тюркизацію державних установ, армії і шкіл. Боритися проти русифікації мови; проти роздроблення Азербейджану на дрібні штучно-викресні «нації» і проти колонізації країни шляхом іміграції з Росії; протестувати проти економічної експлуатації Азербейджана, вимагаючи господарчу самодіяльність.

Рік скликання з'їзду випав ра-

зом з 25-літтям засновання партії. Вирішено одмітити цей факт окремими постановами. Затверджено ювілейний значок. Вирішено видати історію партії та вшанувати пам'ять піонерів партії.

Складено центральний партійний орган під назвою — Диван.

З'їзд звернувся до народу з закликком продовжувати боротьбу та з привітом до всіх до всіх борців, що із самопосвятою високо тримають прапор боротьби за високі ідеали Азербейджанського народу, яким служить і партія.

Листи до Редакції

Шановний Пане Редакторе,

Дуже прошу не відмовити надрукувати в шановному вашому журналі мою щирю подяку всім жертводавцям на хресті упорядкування могили полк. Ніговського, що похований в Регоні.

Пожертви склали такі особи :
1. Абдуразак Магомет (10 фр.),
2. Гайдук Іван (10 фр.), 3. Гуля Грицько (10 фр.), 4. Довгий (10 фр.), 5. Коробів (10 фр.), 6. Кухарь (10 фр.), 7. Лисенко (10 фр.), 8. Лук'янів (10 фр.), 9. Мукосій (10 фр.), 10. Пащенко (10 фр.), 11. Пендюр (10 фр.), Старсвіт (5 фр.), 12. Чинець (10 фр.). — Разом — 125 фр.

М. Пащенко

Регон.

У В А Г А ВЖЕ НАДІЙШЛИ І ПОСТУПИЛИ ДО ПРОДАЖУ Українські календарі на 1937-й рік.

	франків
«Український Інвалід»	6.50
«Батьківщина»	6.50
«Золотий Колос»	6.50

Незабаром надійдуть і інші.

Кого цікавлять книжки, ноти співаники, листівки, гравюри, пишіть по цінники. Для організацій відповідний опуст.

Гроші і замовлення адресуйте:

Bibliothèque Ukrainienne pour A. Sopilnyk (poste restante).
Montargis (Loiret).

Редакція і адміністрація : 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50. Paris.
Редагує -- Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.
Le Gérant : M-me Perdrizet.